

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע **ראה** תש"ף

איך מתמודדים עם המשבר? הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

מגפת הקורונה היא בעיה בריאותית, וחייבים להיזהר מאוד שלא להדבק ולא להדביק בווירוס. זהו חיוב מדאורייתא. אבל, תקופה זו מאתגרת משתי בחינות נוספות:

א. המשבר הכלכלי – משפחות רבות איבדו את מקור פרנסתן. ארגוני המגזר השלישי, בתוכם ארגוני החסד ועולם התורה, מתקשים לקבל בימים אלו את התרומות הנדרשות מהציבור הרחב ואת העזרה הממשלתית.

ב. אנשים רבים נפגעו מבחינה נפשית ורוחנית בגלל הלחצים הנובעים הן מהקושי הכלכלי והן מהריחוק החברתי. הבעיה בשמירת הקשר עם בני משפחה קרובים וההימנעות ממגע גופני, מכבידים מאוד והם זקוקים לתמיכה.

פרשתנו, פרשת ראה, מציעה מזור קבוע בשני התחומים, ונפרש את שיחתנו.

הפסוקים הבאים עוסקים במצוות מעשר שני: "עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֵרַעְךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: וְאֶכְלָתָּ לִפְנֵי יְקֹנֶךָ אֶלְהֵיֶיךָ בְּמִקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם מֵעֵשֶׂר דְּגָנְךָ וְיִצְהָרְךָ וְכִלְתָּךְ וְצִאָנְךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת יְקֹנֶךָ אֶלְהֵיֶיךָ כָּל הַיָּמִים" (דברים י"ד כב – כג)

החקלאי צריך להפריש תשעה אחוזים מהיבול (סכום לא מבוטל), שמאפשר לעלות לרגל לירושלים עם המשפחה וליהנות מהתוצרת דווקא שם. מסביר הרמב"ן על אתר, שהמטרה מפורשת בכתוב "לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת יְקֹנֶךָ אֶלְהֵיֶיךָ" וז"ל: "כי הכהנים והשופטים העומדים שם לפני השם מורי התורה ילמדוהו ויורוהו התורה והמצוות". ב"הדר זקנים" (לקט פירושים מאת בעלי התוספות), הסבירו עוד יותר: "נצטוו לאכול מעשר שני בירושלים כדי שיתעכבו שם ויהיו הכהנים עובדים את עבודת ד' בקרבנות וקטרת, ולוים משוררים וסנהדרי גדולה חותכת דיני ישראל". דבריהם מגדירים שמטרת העליה לרגל היא לא רק כדי להקריב קרבנות, אלא גם כדי לקחת "פסק זמן" מהעיסוק בפרנסה בעבודה בשדה, ו"לקחת אוויר" לבילוי זמן איכות של התרוממות רוח במקום שבו ערכי הצדק והמוסר של עם ישראל הופכים לתורת חיים. צריך לדאוג שגם צרכים רוחניים ונפשיים יבואו על סיפוקם.

גם כיום, זה חלק חשוב מתפקידם של מלמדי התורה ומוריה – לדאוג לבריאות הנפש מתוך לימוד וקיום חוויתיים ומרוממים.

חז"ל שואלים מה פשר הכפילות - "עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר" (מביא הרמב"ן (שם): "ומדרש חכמים (בתנחומא ראה יח) בלשון עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר, עשר שלא תתחסר, רמז למפרשי ימים להוציא אחד מעשרה לעמלי תורה". שתי תשובות טמונות בדברים:

א. הפרשת המעשר איננה גורמת מחסור לנותן אלא ההיפך, הנותן מקבל יותר ממה שהוא נותן, מובטחת לו ברכה מן השמים. בימים אלה במיוחד, יש לעודד את הערבות ההדדית. מובטח לכל מי שייתן מעשר לקבל חזרה בכפל כפליים. לא זו אף זו, בנתינת צדקה מותר לנסות את הקב"ה, כך מפורש בגמרא: "דכתוב עשר תעשר - עשר בשביל שתתעשר. אשכחיה רבי יוחנן לינוקא דריש לקיש, אמר ליה: אימא לי פסוקיך! - אמר ליה: עשר תעשר. אמר ליה: ומאי עשר תעשר? - אמר ליה: עשר בשביל שתתעשר. - אמר ליה: מנא לך? - אמר ליה: זיל נסי (לך תבדוק ותנסה את הקב"ה). - אמר ליה: ומי שרי לנסויה (האם מותר לנסות) להקדוש ברוך הוא? והכתיב "לא תנסו את ד' (דברים ו' טז)!" - אמר ליה: הכי אמר רבי הושעיא: חוץ מזו". (תענית דף ט ע"א).

ב. חכמים הרחיבו את נתינת המעשר גם לרווחים שנעשו בעולם המסחר (מפרשי ימים). הזכות לתת מהרווח למי שצריך, הורחבה גם לרווח כספי ולא רק למי שזוכה לגדל "דגן תירוש ויצהר" בארץ ישראל. זכות מיוחדת היא לתמוך ב"עמלי תורה" – אלה שיתמכו בעתיד מבחינה רוחנית ונפשית בציבור שיהיה זקוק לעזרה, ירוממו את רוחו, יאחדו את כולם, יקדשו שם שמים בהליכותיהם וידבקו בדרכיו של הקב"ה הדואג לחלשים.

הבה נתפלל כי נזכה תמיד להיות מן הנותנים, מהמדגישים את הערבות ההדדית, מהדואגים גם לצרכים הנפשיים והרוחניים ולא רק לצרכים הגופניים ומהמביאים את אוצרות הרוח של עמנו לכלל הציבור בדרכי נועם.

לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל ט' בכסלו תשס"ט	לע"נ הרב ישראל רוזן זצ"ל י"ג בחשוון תשע"ח	לע"נ מרת גיטה (ד' באב) ור' אברהם קליין ז"ל, (י"ח באייר)	לע"נ ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד ז"ל (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל ט' בכסלו תשס"ט
לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' י' באייר תשע"א	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב י' בתמוז תשע"ד	לע"נ מרים שטרן ע"ה ה' באב תשע"ט	לע"נ מר שמואל ואסתר שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' י"ז בסיוון תשע"ד

לע"נ דוד צבי טרשנסקי ז"ל בנם של יצחק ונעמי הי"ו. נלב"ע כ"ח באייר
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל

שוכר שעזב דירה מושכרת

'ארץ חמדה גזית' ירושלים / שבט תש"פ / תיק 80014

דיין יחיד: הרב עדו רכניץ

המקרה בקצרה:

התובע הוא בעל בית המחולק לשלוש יחידות, ואשר אחת מהן הושכרה לנתבע. הצדדים חתמו על חוזה למשך עשרה חודשים בשכר דירה של 4,100 ₪ לחודש. הנתבע מסר לתובע המחאות על כל חודשי השכירות. שבוע לאחר החתימה על החוזה, הודיע הנתבע לתובע כי הוא לא מעוניין להיכנס לדירה, והוא רוצה לבטל את החוזה. המשכיר מצא שוכר אחר שנכנס כחודש ושבוע לאחר תחילת מועד השכירות. הוא תובע את דמי השכירות על הזמן שבו הבית עמד ריק, וביקש מבית הדין לבצע את החישוב.

השוכר העלה מספר טענות. א. איימו על חייו של הנתבע והוא היה צריך למצוא דירה במהירות, ולכן הוא חתם על החוזה עם הנתבע באונס ולכן החוזה בטל, ב. הנתבע זכאי להנחה בארנונה ובשכירות דירה זו הוא לא יוכל לממש את הזכאות שלו. ג. שכר הדירה יקר ביחס למקובל. ד. הנתבע גילה שיש למשפחתו חפצים שלא יוכלו להיכנס לדירה, ה. הביוב של הדירה יורד לבריכה וממנה הוא יוצא בעזרת משאבה חשמלית. לטענת הנתבע לא ניתן להשתמש בביוב בשבת בגלל המשאבה.

פסק הדין:

בהסכמת התובע חייב בית הדין את הנתבע בחלק משכר הדירה בסך 2,500 ₪, אם הנתבע לא ישלם במועד שנקבע, הוא יחויב במלוא שכר הדירה.

נימוקים בקצרה:

1. טענת מקח טעות

הנתבע טען שאינו מחויב לחוזה בטענות שונות. בהלכה (שו"ע חו"מ רלב, ג) נקבע שניתן לבטל חוזה בטענת "מקח טעות" רק מכוח עובדות שהתגלו לאחר חתימתו. בניגוד לכך, בעת החתימה על החוזה הנתבע ידע את גובה דמי השכירות, ידע שלא יוכל לממש את זכאותו בארנונה בדירה זו, וידע מה גודלה של הדירה, ולכן אינו יכול לבטל את החוזה. לגבי השימוש בביוב בשבת, בהסכמת הצדדים שמע בית הדין במהלך הדיון את עדותו של השוכר הקודם בטלפון עם רמקול. השוכר הקודם העיד שהוא השתמש במשאבה לפי היתר הלכתי שקיבל, אולם גם כשהמשאבה היתה מנותקת במהלך כל השבת, בריכת הביוב לא עלתה גדוטיה. בית הדין מקבל את עדות השוכר שניתן להשתמש במשאבה, וגם מבלעדיה ניתן להשתמש בביוב במשך השבת. ולכן גם טענה זו נדחתה.

לפיכך, דחה בית הדין את הטענה שהיה "מקח טעות" בחתימה על חוזה השכירות.

2. טענת אונס בחתימת החוזה

לטענת השוכר הוא חתם על החוזה באונס משום שאיימו על חייו, והוא היה חייב לעבור לדירה השנייה (חו"מ רה, יב) מגדיר מהו אונס שמבטל את מכירה, וכותב שאם איימו על אדם שאם לא ישיג כסף יהרגו אותו ולכן הוא מכר את ביתו – אין זה נחשב לאונס, והמכירה בתוקף. לכן טענה זו אינה מתקבלת, במקרה זה ההחלטה לשכור היתה של הנתבע, ללא כל לחץ לחתום על חוזה זה, ולכן אין בכך עילה לביטול השכירות.

3. הפיצוי המגיע לתובע

לטענת הנתבע היה בין הצדדים הסכם פשרה שבו סוכם שהוא ישלם 1,000 ₪ בלבד, אולם, התובע הכחיש קיומו של הסכם זה. בית דין קבע כי אף אם היה סיכום כזה, הוא בטל משום שהנתבע לא עמד בו. על פי שורת הדין על הנתבע לשלם 3,900 ₪ עבור דמי השכירות על התקופה שהדירה היתה ריקה. לאור מצבו הכלכלי של הנתבע והסכמת התובע להתחשב בכך, בית הדין קבע כפשרה כי על הנתבע לשלם רק 2,500 ₪. במידה והנתבע א ישלם במועד שנקבע הוא יצטרך לשלם את התשלום המלא בסך 3,900 ₪.

למעבר לפסק הדין

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט	לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"נ גב' לורין הופמן ז"ל	לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה	לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"י)

Koln, Germany

קולן, גרמניה
חשוון תש"פ

השתתפות בריצת מרתון

השאלה

האם מותר להשתתף בריצת מרתון בלי לשלם על ההשתתפות, כשלא נהנים מהשירות, אבל נהנים מהארגון, כגון סגירת כבישים, פרסום וכיוצא בזה? והאם מותר לראות מופע ממקום ציבורי, כגון מגבעה קרובה.

תשובה

- א. אם המארגנים מקפידים שכל המשתתפים ישלמו, אסור להשתתף ללא תשלום¹.
- ב. צפייה בהופעה על ידי עמידה מחוץ למקום ההופעה. יש לחלק לשלושה מצבים:
  1. צופה בהופעה על ידי טיפוס על הגדרות של המתחם – אסור².
  2. צופה בהופעה מביתו או עובר באקראי – מותר³.
  3. צופה בהופעה על ידי שבא מלכתחילה ויושב בצורה קבועה מחוץ למקום ההופעה – מותר, אך ייתכן שראוי להימנע מצד מדת חסידות⁴.

¹ יש להקדים שאין הדיון כאן מצד האיסורים שעלולים להיות מצד עצם ההשתתפות בריצת מרתון כגון איסורי צניעות כמבואר בשולחן ערוך אבן העזר כא,א. הדיון כאן מהצד הממוני – האם יש בהשתתפות בריצת המרתון ללא תשלום משום גזל או הפסד ממוני למארגני התחרות.

ככלל יש לומר שהמציאות של הריצות הללו משתנה ממקום למקום. יש מקומות שהמארגנים יותר מקפידים על התשלום ויש מקומות שפחות. כמו כן יש מקומות שהאינטרס של המארגנים הוא שיהיו כמה שיותר משתתפים ורק מבקשים שירשמו מראש. על כן יש לברר בכל מקרה עם המארגנים סוגיה זו. אנו נדון בהנחה שהמארגנים, בין אם זה אנשים פרטיים ובין אם זוהי רשות מוניציפאלית, הם מקפידים שמי שמתתף בריצה ישלם על כך.

הגמרא בבבא קמא כ. דנה בשאלת זה נהנה וזה לא חסר האם חייב או פטור, כלומר אדם שנהנה מנכסי חברו באופן שאינו מפסיד את חברו. השולחן ערוך חושן משפט שסג, ו פוסק שפטור. מבואר בגמרא שם "זה נהנה וזה חסר חייב", כלומר אם יש חיסרון כל שהוא לחבירו בעצם ההשתמשות בנכסיו הרי הוא חייב לשלם לו. בנידון דידן יש לשאול האם יש חיסרון למארגנים בכך שמתתפים נוספים רצים ללא תשלום? וכן האם יש להם בעלות על השטחים הציבוריים בו מתקיימת הריצה ומכוח כך יכולים למנוע ממי שלא משלם לרוץ שם? פשוט שיש עלויות רבות למארגני ריצת המרתון הכוללות בין השאר – הפקה, שכירת אנשי אבטחה, רפואה וסדרנים, מדידת זמנים וכן הבלתי ציוד המאפשר את הריצה כגדרות, סימונים וכדומה.

מסתבר שללא כל התנאים שיוצרים המארגנים, האדם הפרטי היה מתקשה לעשות ריצת מרתון במרחבים הציבוריים (זה מבלי להתייחס לכך שהמארגנים יוצרים "אווירה" המעודדת לרוץ כמוסיקה, חולצות, מדליות ועוד). ממילא אפשר להגדירו כ"נהנה" מנכסי חברו ולא יכול לטעון "אני רץ לפי תומי ברחוב הראשי ואין לי הנאה בכל מה שארגנו המארגנים". ממילא יש לדון האם המארגנים נחסרים בריצה זו ללא תשלום. כאמור אנו דנים במקרה שאם ישאל אותם האדם הפרטי הם יקפידו שישלם וכן הגוף המוניציפאלי שנותן להם אישור לעשות את הריצה בתחומו מקפיד שהאנשים ישלמו (כמו כן מסתבר שהגוף המוניציפאלי שמאשר את קיום הריצה בתחומו הוא נותן זכות למארגנים לקבוע את סדרי התנועה במקום. לכן הם יכולים למנוע נסיעת כלי רכב או קיום פעילות אחרת).

מסתבר לדון את המקרה הזה כ"זה נהנה וזה חסר" וחייב לשלם. מכיוון שהמארגנים מתכננים את הריצה למספר מסוים של משתתפים ועל פי זה בונים את חסימת הכבישים וכיוצא בזה. אם מתווספים כמות של רצים לא מתוכננת הרי זה מחסיר את המשתתפים ששילמו מבחינת ההנאה מהריצה, הצפיפות והשימוש במשאבים שיש לאורך מסלול הריצה. וכן אם זוהי תופעה נרחבת זה יכול להחסיר גם את האירוע בכללותו.

² יש להקדים כנ"ל שהדיון הוא מהצד הממוני ולא מצד האיסורים העלולים להיות כרוכים בהופעות וכדומה. בגמרא בקידושין סג. שריקוד או שירה הרי הם נחשבים ממון. "ועוד תניא שב עמי בצוותא ואקדש לך שחוק לפני ריקוד לפני עשה כדימוס הזה שמין אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת". וכן משמע בבבא קמא פו. בגמרא בפסחים כו. "קול ומראה אין בהם מעילה. מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא" ומשמע שיש איסור. התוספות שם מקשה מהגמרא בסוכה נג. שאשה בוררת לאור שמחת בית השואבה (השמן והפתילה של נרות המקדש היו של קודש). ואכן נחלקו הראשונים האם מותר לכתחילה ליהנות מקול ומראה או שאסור (תוס' סוכה נג.). על כל פנים, אפשר ללמוד מכך שיש איסור להיכנס ולצפות ללא רשות. הוא הדין לעמוד על הגדרות, מכיוון שמקום הגדרות נחשב כחלק מהמחם שבבעלות המארגנים.

לענין התשלום הכספי יש מקום לדון מצד סוגיית "זה נהנה וזה חסר" (בבא קמא כ.). האם נחשב כמו דירה העשויה להשכיר (ע' שולחן ערוך חושן משפט שסג, ו) והאם נחשב "חסר".

³ נראה לדינא שבצופה בהופעה מביתו או בעובר ליד ההופעה באקראי ומתעכב כמה דקות לצפות בהופעה הדבר מותר. מכיון שמסתבר שמארגני ההופעה האומן אין הם מקפידים על מצבים כאלה ומוחלים על כך. מכיוון שאין המתחם סגור אז הם

לוקחים בחשבון שיש בתים ליד שיש ביכולתם לצפות בהופעה בלי לשלם והם לא ילכו ויגבו מכל השכנים תשלום על ההופעה. וכן לגבי העוברים ושבים ליד מקום ההופעה לא מסתבר שיגבו מהם תשלום עבור מי שנהנה מהשירים שהוא שומע ממקום ההופעה או אם צפה מעט. על דעת כך הם מקיימים את ההופעה במקום הזה.

יש להעיר שנראה שאין שייך לאסור על בעלי הבתים הסמוכים מדין "היזק ראייה" (בבא בתרא ב. ושולחן ערוך חושן משפט סימן קנד). מכיוון שהיזק ראייה זה דווקא כאשר מסתכל לתוך חצר חבירו שעושה שם תשמישיו הצנועים ופוגם לו באפשרות לעשות תשמישים אלו. דבר זה לא שייך במקרה של הופעה שאין זה מונע את אפשרות ההופעה בכך שצופים מבחוץ.

⁴ נראה שמקרה זה נחשב כ"זה נהנה וזה לא חסר". מכיוון שהמקום בו עומד כגון גבעה סמוכה למקום ההופעה אין זה מקום העומד להשכיר לצורך ההופעה. ואין הצופה מחסירו בעצם הצפייה בהופעה.

מכל מקום בשולחן ערוך בחושן משפט שנט, א פוסק "אסור לגזול או לעשוק אפילו כל שהוא, בין מישראל בין מעכו"ם. ואם הוא דבר דליכא מאן דקפיד ביה -- שרי; כגון ליטול מהחבילה או מהגדר לחצוץ בו שיניו. ואף זה אוסר בירושלמי ממידת חסידות". הסברא שאוסר הירושלמי מידת חסידות. מכיוון שאם הרבה אנשים יקחו כל אחד מעט מהחבילה או מהגדר הרי הבעלים יחסר. הוא הדין בנידון דידן שאם יבוא הרבה אנשים ויתיישבו בצורה קבועה בגבעה סמוכה למקום ההופעה, הרי ככל שתתרבה התופעה הזו יהיו אנשים שיעשו כן כדי לחסוך את עלות ההופעה וזה יהיה הפסד כספי למארגנים \ האומן.

עוד יש לציין למחלוקת הים של שלמה (בבא קמא פרק ב סימן טז) והגר"א (חושן משפט שסג, סקט"ז) האם במקרה של "זה נהנה וזה לא חסר" ואין שום תועלת לבעל הנכס בשימוש בנכס שלו – האם מותר להשתמש או אסור.

עוד יש להעיר מה יהיה הדין במקרה שהמארגנים של ההופעה יפרסמו שהם אוסרים לצפות ממקומות סמוכים על ההופעה. נחלקו במחלוקת דומה התוספות (בבא קמא כ) והמרדכי שם האם זה נחשב "מידת סדום" וכופין על כך. הרמ"א (חושן משפט שסג, ו) מכריע שזה נחשב מידת סדום וכופין על כך. והנודע ביהודה (תניינא סימן כד) חולק. מכל מקום יתכן שבנידון דידן לכולי עלמא אין יכולים לעכב שאין להם במקומות הסמוכים שום בעלות או סמכות לקבוע מי ישב שם.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך   הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:		
רבקה רינה בת גרונה נתנה נתנאל אילן בן שיינא ציפורה יפה בת רחל יענטע אסתר מיכל בת גיטל	ניר רפאל בן רחל ברכה אלישע יוסף בן אורית אסתר בת רחל מאירה בת אסתר	חני בת פנינה ויקי ויקטוריה בת דייזי יהודית שרה בת רחל נתנאל בן שרה זהבה
בתוך שאר חולי עם ישראל		

**הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן,
יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"**

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פיסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה